

УДК 351:303

Оксана БАШТАННИК

доцент кафедри політології, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Дніпро, Україна), e-mail: Polit.dnepr2011@gmail.com

ORCID: 0000-0003-4067-3261

Бібліографічний опис статті: Баштанник, О. (2023) Концептуальні засади визначення феномену спроможності в сучасній методології дослідження державного управління. *Публічне управління та місцеве самоврядування*, 2, 10–18, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-2-2>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ СПРОМОЖНОСТІ В СУЧАСНІЙ МЕТОДОЛОГІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Мета. У даній статті поставлено за мету концептуалізувати основні параметри понять у системі інституціональної спроможності / інституційної спроможності, а також конкретизувати методологічні основи дослідження цих атрибутів інституціональних феноменів в науці державного управління.

Актуальність. Поняття інституціональної / інституційної спроможності досить широко застосовується українськими вченими для дослідження особливостей функціонування інститутів політичної системи суспільства, суспільних відносин, перш за все у контексті реалізації державної влади. Разом з тим, дана аналітична категорія у більшості публікацій вживається як дещо апріорно належне, що автоматично виключає (мінімізує) ґрунтовний розгляд її змістовну наповненість і смислову диференціацію – з орієнтованістю на передовсім прикладні аспекти вимірювання загальних характеристик системи суспільних відносин. Для вирішення цієї проблеми слід доповнити пласт наявних розробок з проблематики державного управління методологічною основою інтегративного наукового аналізу, що дозволить розширити епістемологічні орієнтири наукового дослідження проблематики інституціональної/інституційної спроможності.

Результати. У результаті проведеного дослідження було встановлено, що під інституціональною спроможністю слід розуміти спроможність інституту як здатність регулювати певний тип суспільних відносин на основі норм, визнаних державою міжнародно-правових актів, національного законодавства та суспільної легітимації (нормативний аспект сутності інституту). Інституційна спроможність може бути визначена для інституції як здатність інституцій виконувати свої функції на основі нормативно-правового, організаційного та ресурсного забезпечення (структурний аспект сутності інституції).

Висновки. Таким чином, було з'ясовано, що аналіз іманентно властивих складових інституціональної/інституційної спроможності може бути реалізований на основі застосування положень дослідницьких напрямів нового інституціоналізму: міжнародного інституціоналізму, нормативного інституціоналізму та соціологічного інституціоналізму; а інституційної спроможності – на основі застосування положень дослідницьких напрямів інституціональних досліджень у галузі державного управління, економіки, політології та загальної концепції нового інституціоналізму: класичного інституціоналізму, структурного інституціоналізму та економічного інституціоналізму.

Ключові слова: державне управління, інститут, інституція, інституціональна спроможність, інституційна спроможність, методологія дослідження, теорія інституціоналізму.

Oksana BASHTANNYK

Senior Lecturer of Department of Political Science, Oles Honchar Dnipro National University (Dnipro, Ukraine), e-mail: Polit.dnepr2011@gmail.com

ORCID: 0000-0003-4067-3261

To cite this article: Bashtannyk, O. (2023). Kontseptualni zasady vyznachennia fenomenu spromozhnosti v suchasniy metodolohii doslidzhennia derzhavnoho upravlinnia [Conceptual principles of determining the phenomenon of capacity in the modern methodology of public administration]. *Public Administration and Local Government*, 2, 10–18, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-2-2>

CONCEPTUAL PRINCIPLES OF DETERMINING THE PHENOMENON OF CAPACITY IN THE MODERN METHODOLOGY OF PUBLIC ADMINISTRATION

Purpose. The purpose of this work is to conceptualize the main parameters of the notions of institutional and institutional capacity, as well as to specify the methodological foundations of the study of these attributes of institutional phenomena in the science of public administration.

Actuality. The concept of institutional/institutional capacity is quite widely used by Ukrainian scientists to study the peculiarities of the functioning institutions of the political system of society. However, in most publications, this

analytical category is used as a matter of course, without a detailed consideration of its content and semantic differentiation, with a focus on primarily applied aspects of measurement. In order to solve this problem, the layer of existing developments on the issues of public administration should be supplemented with the methodological basis of political analysis, which will allow expanding the epistemological guidelines of scientific research.

Results. *As a result of the research, it was established that the institutional capacity should be understood as the capacity of the institute to regulate a certain type of social relations based on the norms of international legal acts recognized by the state, national legislation and social legitimation (normative aspect of the institute essence). Institutional capacity can be defined for an institution as the ability to perform its functions on the basis of regulatory, organizational and resource provision (structural aspect of the institution's essence).*

Conclusion. *Thus, it was found that the analysis of the specified components of institutional capacity can be implemented based on the application of the research directions provisions of the new institutionalism of political science: international institutionalism, normative institutionalism and sociological institutionalism; and institutional capacity – based on the application of the research directions provisions of institutional studies in economics and political science and the new institutionalism of political science: classical (old) institutionalism, structural institutionalism and economic institutionalism.*

Key words: *institute, institution, institutional capacity, institutional capacity, public administration, research methodology, theory of institutionalism.*

Вступ. Актуальність. Поняття інституціональної / інституційної спроможності досить широко застосовується українськими науковцями для дослідження особливостей реалізації влади, й загального аналізу особливостей функціонування інститутів політичної системи суспільства. Однак, дана аналітична категорія в більшості публікацій вживається як дещо належне, без ґрунтового розгляду її змістовної наповненості і смислової диференціації – з орієнтованістю на прикладні аспекти вимірювання. Зрозуміло, що для реалізації державної влади практична складова інституціональної /інституційної спроможності має першочергове значення, але для розробки стратегічних програм розвитку в різних сферах державного управління важливо розкрити теоретико-методологічні параметри даного поняття з метою уникнення суперечностей базового рівня.

Аналіз літератури та наявних підходів до визначення предмета дослідження. Наголошено, що дослідницькі розробки українських вчених зосереджені переважно навколо аналізу конкретних складових елементів прояву інституціональної /інституційної спроможності органів державної влади та інститутів громадянського суспільства. Наприклад, О. Омельчук виділяє основні сфери інституціональної спроможності органів місцевого самоврядування, М. Стасишин аналізує інституційну спроможність громадянського суспільства в процесі прийняття управлінських рішень, М. Савчин розглядає права людини у якості підґрунтя для формування інституційної спроможності держави тощо. Більшу увагу (серед вітчизняних вчених) до сутнісних аспектів інституціональної (інституційної) спроможності як аналітичної категорії приділяють у своїх роботах О. Рось та

Н. Колісніченко і М. Войновський, застосовуючи окремі положення інституціонального аналізу.

Методи дослідження. Вивчення потенціалу інституціональної/інституційної спроможності окремих інститутів політичної системи представляє важливе наукове і практичне значення, але для коректного виконання цього завдання необхідно застосовувати відповідний теоретико-методологічний апарат. Для цього слід доповнити комплекс наявних розробок з проблематики державного управління методологічною основою політологічного аналізу, що дозволить розширити епістемологічні орієнтири наукового дослідження. Виконання дослідницького завдання буде реалізовано через використання методології інституціонального аналізу політичної науки (головним чином, напрямів теорії нового інституціоналізму) та сучасного економічного аналізу інституціональних феноменів.

Мета. У даній роботі ми ставимо за мету концептуалізувати основні параметри понять інституціональної та інституційної спроможності, а також конкретизувати методологічні основи дослідження цих атрибутів інституціональних феноменів в науці державного управління.

Результати дослідження. Для конкретизації поняття інституту як центрального об'єкта нашого дослідження, ми також звертаємося до сучасних напрацювань суспільних наук з метою встановлення максимально комплексної характеристики поняття «інститут». Зокрема, вважаємо важливим навести підхід Р. Демчицака, який синтезуючи аналітичні підходи до вивчення феномену інституту у так званому старому інституціоналізмі і новому інституціоналізмі у якості інтегральної сутності феномену політичного інституту визначає їх як «невід'ємні елементи політичної системи суспільства, спе-

цифічну форму організації владної діяльності та сталий засіб впорядкування політичних відносин, важливі суб'єкти політичного процесу, незамінні гаранті стабільного та тривалого функціонування політичної організації суспільства» (Р. Демчишак, 2015). На нашу думку, подібне розширене бачення може мати місце як індивідуальний дослідницький підхід, втім його складно використовувати у якості операціонального поняття, а отже визначення інституту як суспільно-політичної категорії потребує подальших уточнень.

Разом з тим, важливо відзначити, що політичні інститути можуть як володіти власною ідентичністю, так і функціонувати в площині впливу неформалізованої ідентичності певної макро- або мікро- спільноти (релігійної, етнічної, культурної тощо). Основним елементом інституту є правила (стандарти, алгоритми, статутні вимоги), що певною мірою усталені та пов'язані один з одним через наявні ідентичності, які надають відчуття приналежності до класифікаційних груп та полегшують розпізнавання (інституціональну ідентифікацію) в них. Саме вони, згідно дослідженням Дж. Марча та Й. Олсена, як на мікрорівні взаємодії «раціональних» індивідів, так і на рівні дії мікросоціальних сил розглядаються також основними елементами аналізу (March J.G., Olsen, J.P., 2005, p. 10). Що ж до безпосереднього визначення поняття, то у своїй більш ранній роботі Дж. Марч та Й. Олсен під інститутом розуміли «сукупність норм, правил та шаблонів поведінки, які визначають відповідні дії у межах відносин між ролями та ситуаціями, володіють певним репертуаром процедур» (March J.G., Olsen, J.P., 1989, p. 21-22). Згодом вони переосмислили визначення інституту як «відносно стійкого набору правил та організаційних практик (що вбудовані в системи розуміння і ресурсів), який є гнучким до переваг та очікувань індивідів, а також відносно незалежним від їх волі та змін зовнішніх обставин» (March J.G., Olsen, J.P., 2005, p. 10).

Утім, вплив зовнішніх обставин може бути досить суттєвим, до того ж інститути як правила та особливо як структури не є цілком константними величинами – вони також здатні змінюватися з часом. Однак, саме правила визначають відповідність дії певним еталонним зразкам суспільного призначення, зокрема у контексті відповідності та відповідальності (), а також формувати традицію інтерпретації поведінки. Таким правилам зазвичай слідує всі суб'єкти суспільних відносин, адже визнають їх за єдино правильні, очікувані та легітимізовані суспільною роллю, ідентичністю, приналежністю до

певної групи або спільноти, етикою, практикою та очікуваннями інститутів (March J.G., Olsen, J.P., 2009, p. 1-7). Тобто, політичні інститути є тими каналами, які нормативно закріплюють та організаційно структурують вплив правила на поведінку акторів, визначаючи систему покарань та заохочень за дії, спрямовані всупереч функціонування інституту або на його відтворення.

У методологічному сегменті вітчизняних досліджень багатьох суспільних наук детально обґрунтовується необхідність розрізнення смислового наповнення таких базових аналітичних категорій, що мають позначати основний предмет їх вивчення, як інститут та інституція. Звісно, що специфіка репрезентації даних категорій буде деякою мірою відрізнятися в залежності від галузі наук, однак інститут/інституція як аналітична одиниця наявний у кожній з них. Однією з класичних наукових праць подібного типу є дослідження М. Кармазіної та О. Шурбованої, в якій дослідниці, спираючись на різноманітні підходи до вивчення даного об'єкту політичної реальності, приходять до висновку, що питання можливої синонімії понять «інститут» та «інституція» вирішується шляхом окреслення специфіки застосування кожного з них та неприпустимості отождолення їх значень. Інституціям відводиться значення символічних, звичаєвих, семіотичних значень та практик, закріплення і відтворення яких здійснюється за допомогою таких соціальних організацій, як інститути (зокрема, політичні)» (М. Кармазіна, О. Шурбована, 2006, с. 17). На основі історичної ретроспективи прикладів застосування цих термінів, починаючи від кодексів римського права і завершуючи положеннями теорії неоінституціоналізму (нормативні контексти, що найбільше кореспондують до політико-інституційної парадигми) дані дослідниці пов'язують категорію інституту передовсім із особливостями функціонування політичної системи.

Н. Обушна звертає увагу на те, що «неефективні норми вживання й укорінення некоректних понять у теорії інституціоналізму, що історично склалися під впливом ефектів координації, навчання, сполучення й інерції, мають тенденцію до переростання у гносеологічні інституціональні «пастки», породжуючи нові й посилюючи існуючі методологічні суперечності» (Обушна Н., 2016, с. 41). Такий підхід варто підтримати, адже сучасна концептуальна модель публічного управління потребує формалізації інституціонального підходу в діяльності органів державної влади, у першу чергу, у контексті розробки нормативно-правових актів, їх систематизації,

а також при розробці і впровадженні стратегій реформування публічного управління.

Разом з тим, Н. Обушна пропонує «сутність поняття «інститут» трактувати як стійкі (довготривалі) соціально-економічні відносини у суспільстві, що відображають його нормативно-ціннісні й культурні характеристики й передбачають ефективний розподіл функцій у процесі спільної діяльності, та ґрунтуються на формальних і неформальних інституціях. Із запропонованого визначення інституту випливає, що будь-який інститут має у своєму розпорядженні унікальний склад інституцій, що забезпечує можливість різноманітних форм організації людської діяльності, та закріплює видовий статус організацій, оскільки виступає як їх абстрактно-функціональна модель» (Обушна Н., 2016, с. 45-46).

Варто наголосити, що з позицій визначення понять інституційної/інституціональної спроможності у науковій літературі із відповідної проблематики такі дефініції часто застосовуються авторами досить довільно, без акценту на термінологічних відмінностях, іноді навіть як синонімічні поняття. Втім, слід зазначити, що у даних понять все ж є притаманні їм властивості, на які звертають увагу Н. Колісніченко та М. Войновський у процесі дослідження особливостей визначення інституційної та інституціональної спроможності місцевого самоврядування. «Інституціональна спроможність місцевого самоврядування – спроможність інституцій (органів) місцевого самоврядування. Інституційна спроможність включає в себе інституціональну. Відтак, під нею ми розумітимемо як спроможність всього інституту місцевого самоврядування, так і його органів (інституцій)» (Колісніченко Н., Войновський М., 2015, с. 299). У своїй аргументації розмежування значення вказаних понять дослідники апелюють до змістовного наповнення явища інституціональності та його номіналізації: «інституціональний (від «інституція», англ. institution) – офіційно затверджений, встановлений, закріплений у своєму суспільному статусі; пов'язаний із такою організацією суспільних відносин, яка базується на певних нормах і правилах життєдіяльності й поведінки людей» (Колісніченко Н., Войновський М., 2015, с. 299).

Подібний підхід до розуміння визначення понять може мати право на існування, втім ми більшою мірою поділяємо підхід О. Рось, яка посилається на приклади застосування термінології щодо інституціональної /інституційної спроможності у документації міжнародних організацій. На її думку, «інституційна спро-

можність» відповідає англійському терміну «institutional capacity», тобто інституційна спроможність стосується не інституту, а інституцій» (Рось О., 2019, с. 98). Оскільки, наприклад, «у документах Європейської Комісії відзначається, що зміцнення інституційної спроможності спрямоване передусім на інституції (системи і структури), однак зміцнення спроможності індивідів (тобто штату інституцій) може бути так само важливим для зміцнення здатності інституцій діяти більш ефективно і результативно» (Рось О., 2019, с. 98-99), то О. Рось пропонує розуміти інституційну спроможність як «здатність інституції виконувати свої функції через забезпечення належного рівня процесів, організації та ресурсів відповідної інституції» (Рось О., 2019, с. 99).

Базуючись на зазначеному, ми можемо констатувати, що під інституціональною спроможністю слід розуміти спроможність інституту як здатність регулювати певний тип суспільних відносин на основі норм визнаних державою міжнародно-правових актів, національного законодавства та суспільної легітиматії (нормативний аспект сутності інституту). В якості складових дослідження інституціональної спроможності вважаємо за необхідне виокремити наступні параметри:

- 1) міжнародно-правовий вимір функціонування інституту – відповідність міжнародним стандартам реалізації управлінської діяльності;
- 2) відповідність системі національного права як визначальний критерій легальності реалізації управлінської діяльності;
- 3) суспільна легітиматія – наявність достатнього рівня суспільної довіри до функціонального потенціалу інституту.

Аналіз зазначених складових інституціональної спроможності може бути реалізований на основі застосування положень наступних дослідницьких напрямів нового інституціоналізму політичної науки:

- 1) міжнародного інституціоналізму, у відповідності з положеннями якого, як зазначає В. Боднієкс, «кожна державна стратегія формує структурні обмеження міжнародного політичного життя – ці обмеження можуть бути формальними або неформальними» (Bodnieks, V., 2020, с. 88). Це вузький підхід до розуміння сутності міжнародного інституціоналізму, розширене тлумачення положень якого виводить нас на рівень застосування цивілізаційного аналізу, що є більш релевантним до досліджуваної нами проблематики. Згідно М. Михальченко, «для держави є важливим аспект цивілізаційного визначення і самовизначення» (Михаль-

ченко М., 2017, с. 6), що здійснюється в тому числі і через розвиток відповідних певному типу цивілізації політичних інститутів. Для перспектив європейської інтеграції України відповідність європейським зразкам інституціонального будівництва може підвищувати потенціал інституціональної спроможності інституту, що є одним з критеріїв набуття членства у ЄС.

2) нормативного інституціоналізму, «засновниками якого є Дж. Марч та Й. Олсен, які значну увагу приділяли вивченню ролі норм у формуванні та функціонуванні інститутів і у визначенні індивідуальної поведінки» (Романюк А., 2011, с. 193). У такому разі інституціональна спроможність залежить від кореспондування нормативних основ функціонування інституту до системи національного законодавства певної держави – як визначальної умови її легальності. За нормативного підходу, як пише Р. Гьоєфер, «рішення індивідів бути залученими до вироблення політики скеровуються правилами і процесами інститутів, які включені до рішень, більшою мірою, ніж їх персональні кінцеві цілі можуть бути максимізовані» (Hoefler R., 2022, с. 72). Засновники цього напрямку політико-інституційної парадигми політичної науки Дж. Марч та Й. Олсен наголошують, що практично вся діяльність вчених-інституціоналістів в узагальненій схемі спрямована на визначення того, яким чином пов'язані нормативні надіндивідуальні регулятори поведінки, результати особистісного процесу пізнання та соціальний контроль в проектуванні індивідами інститутів і забезпеченні їхнього функціонування (March J.G., Olsen, J.P., 2005, р. 20). Подібний підхід до розуміння інституціональної спроможності дає можливість врегулювати проблему наявності невідповідностей і прогалин у національному законодавстві щодо регулювання нормативних основ функціонування інституціональної системи держави, що надзвичайно важливо для стабільності останньої.

3) соціологічного інституціоналізму, «в основі положень якого в теорії політичної науки є більш нормативно-формалізовані підходи порівняно з іншими різновидами інституціоналізму оскільки на його формування вагомий вплив справила теорія організацій» (Баштанник О., 2020, с. 5). Вплив даної теорії є одним з напрямів розвитку цієї версії інституціонального аналізу і в дослідженні інституціональної спроможності він наближав би нас до структурного аналізу, що буде розглянуто пізніше. Наразі нас цікавить той аспект соціологічного інституціоналізму, який дозволяє обґрунтувати залежність рівня інституціональної спромож-

ності інституту від, наприклад рівня суспільної довіри як прояву соціальної легітиматії (особливість інституту президенціалізму). Тому ми наведемо підхід А. Порумбеску, яка вказує, що «теорія соціологічного інституціоналізму розвинулась як дослідницька альтернатива, що використовувалась в теоріях європейської інтеграції як інструмент для пояснення внеску соціальної поведінки, культурної спадщини, передписаних ролей і моделей у впливі на еволюцію організації» (Porumbescu A., 2018, с. 21).

Інституційна спроможність може бути визначена для інституції як здатність виконувати свої функції на основі нормативно-правового, організаційного та ресурсного забезпечення (структурний аспект сутності інституції). В якості складових дослідження інституційної спроможності вважаємо за необхідне виокремити наступні параметри:

1) нормативно-правова складова – наявність узгодженої нормативно-правової бази;

2) організаційна складова – наявність необхідного рівня структурної диференціації;

3) ресурсна складова – наявність достатнього обсягу людських і матеріальних ресурсів.

Аналіз зазначених складових інституційної спроможності може бути реалізований на основі застосування положень наступних дослідницьких напрямів інституціональних досліджень з економіки та політології та нового інституціоналізму політичної науки:

1) класичного інституціоналізму, «основою інституційних досліджень в рамках якого були політико-правові підходи, предметом аналізу яких виступала держава (як центральний інститут) та інститути державної влади (перша половина ХХ ст.)» (Романюк А., 2006, с. 192). Даний напрям інституційних досліджень зосереджений на, як ми бачимо, вивченні нормативно-правових основ функціонування інституційної спроможності, що мають бути достатньо ґрунтовно напрацьовані для забезпечення високого її рівня (див. нормативний інституціоналізм також). Як його ще називають, «правовий інституціоналізм, в історії юридичної думки є творінням двадцятого сторіччя, народженим як реакція стосовно двох домінуючих течій досліджень: правового позитивізму та природного права» (Veitch S., Christodoulidis E., Goldoni M.).

«Класичний (традиційний, старий) інституціоналізм можливо визначити як дослідницький напрямок політико-інституційної парадигми політичної науки, що полягає у формалізованому, раціонально обґрунтованому аналізі політико-правових структур, які пов'язані з особливостями реалізації регульованої нор-

мативно-правовими актами державної влади» (Баштанник О., 2014, с. 91). Це уточнення є важливим з огляду на те, що в ньому підкреслюється дослідження інституцій державної влади як аналітичний пріоритет, що вказує нам також на рівень значущості аналізу їх інституційної спроможності. Як справедливо зауважують Абрютин С. та Дж. Тернер, «старий інституціоналізм зберіг свій наголос на інституціях як таких, тоді як новий інституціоналізм став у реальності «новим організаціалізмом», оскільки акцент не змістився із мезорівня аналізу» (Abrutyn S., Turner J. H., 2011).

2) структурного інституціоналізму, «який використовує багато категорій, розроблених представниками старої школи інституціоналізму, а у центрі дослідницьких інтересів даного напрямку перебувають відмінності між президентськими і парламентськими режимами, а також між федеральною та унітарною системами політичного устрою» (Стойко О., 2016, с. 40-41). Слід сказати, що рівень досліджуваної структурної диференціації може бути і меншим, тому структурний інституціоналізм коректно застосувати до вивчення інституціональної спроможності, наприклад розгалуженості партійної організації. Макромасштаб аналізу не є визначальним, важливіше дослідити, щоб, як пише М. Дімітріу, «у впровадженні структурних політик важливо забезпечити плавне функціонування існуючої соціально-економічної системи та постійне вдосконалення висловлених вимог» (Dimitriu M., 2015, с. 180).

3) економічний інституціоналізм пояснює зміни інститутів виходячи з потреб економічних інтересів, представлених групами чи індивідами, часто застосовуючи просту теорію раціонального вибору для пояснення процесу прийняття рішень (Стойко О., 2010, с. 579). Положення економічного інституціоналізму важливі для нас з точки зору дослідження ресурсного забезпечення функціонування суспільно-політичних інституцій, що може бути принципово важливим для, наприклад, громадських організацій чи політичних партій. Загалом, «вивчення інституціоналізму сприяє розпізнаванню провалів ринку, ірраціональності у рішеннях економічних агентів, організаційних проблем в реалізації державної політики, існуванні трансакційних витрат; беручи за основу теорії економічного інституціоналізму та його підходи» (Cazorla M., Gallego-Bono J. R., 2023, с. 77).

Окрім зазначених підходів інституціонального аналізу, слід вказати ще на декілька методологічних орієнтирів для дослідження інституціональної та інституційної спроможності, які

є важливими з огляду на особливості її реалізації в системі відносин управління. По-перше, для аналізу інституціональної та інституційної спроможності обов'язково необхідно залучати комунікативний підхід. Цей підхід дозволяє пояснити особливості владних відносин як в складних системах управління, так і проблеми координації міжінституціональної взаємодії (інституціональних інтеракцій) щодо реалізації державної влади в масштабі політичної системи в цілому. Ускладнення в цьому аспекті можуть призвести до деінституалізації політичного, яку О. Макух визначає як «деструктивний у своїй змістовній наповненості процес зміни параметрів політичної структури, переведення політики на рівень комунікативного з розширенням меж громадянського стану задля можливості сконструювати константи та задати алгоритм якісного функціонування та розвитку інституту в політиці» (Макух О., 2012, с. 126).

Також, важливо аналізувати безпекові основи функціонування інститутів та інституцій, оскільки даний аспект характеризує стан внутрішньосистемного середовища реалізації їх спроможності. Для дослідження даної складової в першу чергу найбільш доцільно залучити нормативні документи, в яких визначаються загальні положення щодо засад національної безпеки держави. Так, в Законі України «Про національну безпеку України» національна безпека України визначається як «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз». Поняття конституційного ладу включає в себе інституціональну та інституційну систему функціонування органів державної влади та інститутів громадянського суспільства.

Ще одним важливим фактором, який обов'язково необхідно брати до уваги при аналізі інституціональної та інституційної спроможності, є концепт сталого розвитку, що за масштабами теоретичного дослідження і прикладного перетворення суспільних процесів теж набув парадигмального формату. В. Хаустова та Ш. А. О. Омаров наводять методику оцінки сталого розвитку Інституту прикладного системного аналізу НАНУ і МОНУ. Сталлий розвиток оцінюється за допомогою відповідного індексу (Isd) в просторі трьох вимірів: економічного (Iec), екологічного (Ie) та соціального + інституціонального (Is). Рівновіддаленість вектора Isd від кожної з координат (Iec, Ie, Is) вказує на відповідність найбільшій гармонійності сталого розвитку (Хаустова В.,

Омаров Ш. А. О., 2018, с. 270). Врахування необхідності дотримання стандартів сталого розвитку під час форматування інституціональної та інституційної спроможності дозволяє підтримувати стабільність інституціональної та інституційної системи держави загалом.

Висновки. У результаті проведеного дослідження було встановлено, що під інституціональною спроможністю слід розуміти спроможність інституту як здатність регулювати певний тип суспільних відносин на основі норм визначених державою міжнародно-правових актів, національного законодавства та суспільної легітиматії (нормативний аспект сутності інституту). Інституційна спроможність може бути визначена для інституції як здатність виконувати свої функції на основі нормативно-правового, організаційного та ресурсного забезпечення (структурний аспект сутності інституції). В якості складових дослідження інституціональної спроможності було виокремлено наступні параметри: міжнародно-правовий вимір функціонування інституту; відповідність системі національного права; суспільна легітиматія;

а інституційної спроможності – нормативно-правова складова; організаційна складова; ресурсна складова.

Таким чином, було з'ясовано, що аналіз зазначених складових інституціональної спроможності може бути реалізований на основі застосування положень дослідницьких напрямів нового інституціоналізму політичної науки: міжнародного інституціоналізму, нормативного інституціоналізму та соціологічного інституціоналізму; а інституційної спроможності – на основі застосування положень дослідницьких напрямів інституціональних досліджень з економіки та політології та нового інституціоналізму політичної науки: класичного інституціоналізму, структурного інституціоналізму та економічного інституціоналізму. Окрім зазначених підходів інституціонального аналізу, було конкретизовано також наступні методологічні орієнтири для дослідження інституціональної та інституційної спроможності, які є важливими з огляду на особливості їх реалізації в системі відносин управління: комунікативний підхід, безпекові основи та концепт сталого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Abrutyn S., Turner J. H. The Old Institutionalism Meets The New Institutionalism. *Sociological Perspectives*. 2011. № 54(3). P. 283-306. URL: <https://open.library.ubc.ca/media/stream/pdf/52383/1.0371631/5>
2. Bodnieks, V. The New Institutionalism: A tool for analysing defence and security institutions. *Security and Defence Quarterly*. 2020. № 32(5). P. 83-94. DOI: <https://doi.org/10.35467/sdq/130903>
3. Cazorla M., Gallego-Bono J. R. Approaches to Economic Institutionalism: A Theoretical Review of its Characteristics and Elements of Study. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*. 2023. № 12. P. -66. DOI: 10.36941/ajis-2023-0060.
4. Dimitriu M. Approach To The Structural Institutionalism. *Journal of Financial and Monetary Economics*. 2015. vol. 2(1). P. 179-182.
5. Hoefler R. Institutionalism as a Theory for Understanding Policy Creation: an Underused Resource. *Journal of Political Practice & Research*. 2022. № 3. P. 71–76. DOI: <https://doi.org/10.1007/s42972-022>
6. March J.G., Olsen, J.P. Elaborating the “New Institutionalism”. *Working Paper*. 2005. № 11. 28 p.
7. March J.G., Olsen, J.P. Rediscovering Institutions. N.-Y. : Free Press. 1989. 237 p.
8. March J.G., Olsen, J.P. The logic of appropriateness. *Working Paper*. 2009. № 4. 28 p.
9. Porumbescu A. Sociological institutionalism arguments in explaining EU integration. *Sociology and Social Work Review*. 2018. № 2. P. 17-24. <https://globalresearchpublishing.com/wp-content/uploads/2018/12/Sociological-institutionalism-arguments-in-explaining-EU-integration.pdf>
10. Veitch S., Christodoulidis E., Goldoni M. Legal institutionalism. URL: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315795997-26/legal-institutionalism-scott-veitch-emilios-christodoulidis-marco-goldoni>
11. Баштанник О. В. Особливості наукового дослідження в рамках класичного інституціоналізму політико-інституційної парадигми. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2014. № 3. С. 87-93.
12. Баштанник О. Соціологічний інституціоналізм як напрям нового інституціоналізму політичної науки: методологія та її реалізація в українських політологічних дослідженнях. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2020. № 23(9). С. 5-14. <https://doi.org/10.15421/172080>
13. Демчищак Р. Наукові підходи до розуміння сутності поняття “політичний інститут”. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2015. № 27. С. 9-14.
14. Кармазіна М., Шурбована О. “Інститут” та “інституція”: проблема розрізнення понять. *Політичний менеджмент*. 2006. № 4. С. 10-19.

15. Колісниченко Н., Войновський М. Інституційна та інституціональна спроможність місцевого самоврядування: сутність понять та особливості визначення. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2015. Вип. 16. С. 296-309.
16. Макух О. Комунікативний підхід до дослідження політики: методологічний аналіз. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2012. Вип. 2. С. 122-128.
17. Михальченко М. Цивілізаційний аналіз як засіб політичного пізнання. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2017. Вип. 4. С. 5-19.
18. Обушна Н. І. Особливості категоріального апарату інституціональної теорії у площині державного управління. *Менеджер. Вісник Донецького державного університету управління*. 2016. № 1. С. 40-48.
19. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 21.08.2023)
20. Романюк А. Новий інституціоналізм та поняття інституту в політичній науці. *Вісник Львівського університету. Серія філософські науки*. 2006. Вип. 9. С. 190-199.
21. Романюк А. Основні етапи розвитку політичної думки у ХХ ст. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2011. Вип. 1. С. 87-96.
22. Рось О. Г. Поняття та сутність нормативно-правового забезпечення інституційної спроможності представницьких органів місцевого самоврядування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 18. С. 97-100. DOI: 10.32702/23066814.2019.18.97
23. Стойко О. М. Структурні теорії інституційних змін. *Держава і право*. 2009. Вип. 46. С. 578-581.
24. Стойко О. М. Трансформація політичних інститутів у сучасних перехідних суспільствах. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; "Логос", 2016. 416 с.
25. Хаустова В. Є., Омаров Ш. А. О. Концепція сталого розвитку як парадигма розвитку суспільства. *Проблеми економіки*. 2018. № 1. С. 265-273.

REFERENCES:

1. Abrutyn, S., & Turner, J. H. (2011). The Old Institutionalism Meets The New Institutionalism. *Sociological Perspectives*. № 54(3). P. 283-306. Retrieved from <https://open.library.ubc.ca/media/stream/pdf/52383/1.0371631/5>
2. Bodnieks, V. (2020). The New Institutionalism: A tool for analysing defence and security institutions. *Security and Defence Quarterly*. № 32(5). P. 83-94. DOI: <https://doi.org/10.35467/sdq/130903>
3. Cazorla, M., & Gallego-Bono, J. R. (2023). Approaches to Economic Institutionalism: A Theoretical Review of its Characteristics and Elements of Study. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*. № 12. P. -66. DOI: 10.36941/ajis-2023-0060.
4. Dimitriu, M. (2015). Approach To The Structural Institutionalism. *Journal of Financial and Monetary Economics*. vol. 2(1). P. 179-182.
5. Hoefer R. (2022). Institutionalism as a Theory for Understanding Policy Creation: an Underused Resource. *Journal of Political Practice & Research*. № 3. P. 71–76. DOI: <https://doi.org/10.1007/s42972-022>
6. March, J.G., & Olsen, J.P. (2005). Elaborating the "New Institutionalism". *Working Paper*. № 11. 28 p.
7. March, J.G., & Olsen, J.P. (1989). Rediscovering Institutions. N.-Y. : Free Press. 237 p.
8. March, J.G., & Olsen, J.P. (2009). The logic of appropriateness. *Working Paper*. № 4. 28 p.
9. Porumbescu, A. (2018). Sociological institutionalism arguments in explaining EU integration. *Sociology and Social Work Review*. № 2. P. 17-24. Retrieved from <https://globalresearchpublishing.com/wp-content/uploads/2018/12/Sociological-institutionalism-arguments-in-explaining-EU-integration.pdf>
10. Veitch, S., Christodoulidis, E., & Goldoni, M. Legal institutionalism. Retrieved from: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315795997-26/legal-institutionalism-scott-veitch-emilios-christodoulidis-marco-goldoni>
11. Bashtannyk, O.V. (2014). Osoblyvosti naukovoho doslidzhennia v ramkakh klasychnoho instytutsionalizmu polityko-instytutsiinoi paradyhmy [Peculiarities of scientific research within the framework of classical institutionalism of the political-institutional paradigm]. *Naukovo-teoretychnyi almanakh Hrani*, 3. S. 87-93 [in Ukrainian].
12. Bashtannyk, O. (2020). Sotsiolohichni instytutsionalizm yak napriam novoho instytutsionalizmu politychnoi nauky: metodolohiia ta yii realizatsiia v ukraïnskykh politolohichnykh doslidzhenniakh [Sociological institutionalism as a direction of the new institutionalism of political science: methodology and its implementation in Ukrainian political science research]. *Naukovo-teoretychnyi almanakh Hrani*, 23(9). S. 5-14 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15421/172080>

13. Demchyshchak, R. (2015). Naukovi pidkhody do rozuminnia sutnosti poniattia "politychnyi instytut" [Scientific approaches to understanding the essence of the concept of "political institution"]. *Ukrainska natsionalna ideia: realii ta perspektyvy rozvytku*, 27. S. 9-14 [in Ukrainian].
14. Karmazina, M., & Shurbovana, O. (2006). "Instytut" ta "instytutsiia": problema rozrizznennia poniat ["Institute" and "institution": the problem of distinguishing concepts]. *Politychnyi menedzhment*, 4. S. 10-19 [in Ukrainian].
15. Kolisnichenko, N., & Voinovskyi, M. (2015). Instytutsiina ta instytutsionalna spromozhnist mistsevoho samovriaduvannia: sutnist poniat ta osoblyvosti vyznachennia [Institutional and institutional capacity of local self-government: essence of concepts and peculiarities of definition]. *Teoretychni ta prykladni pytannia derzhavotvorenna*, 16. S. 296-309 [in Ukrainian].
16. Makukh, O. (2012). Komunikatyvnyi pidkhid do doslidzhennia polityky: metodolohichni analiz [Communicative approach to policy research: methodological analysis]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia filosofsko-politolohichni studii*, 2. S. 122-128 [in Ukrainian].
17. Mykhalchenko, M. (2017). Tsyvilizatsiinyi analiz yak zasib politychnoho piznannia [Civilization analysis as a means of political knowledge]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy*, 4. S. 5-19 [in Ukrainian].
18. Obushna, N.I. (2016). Osoblyvosti katehorialnogo aparatu instytutsionalnoi teorii u ploschyni derzhavnogo upravlinnia [Peculiarities of the categorical apparatus of institutional theory in the sphere of public administration]. *Menedzher. Visnyk Donetskoho derzhavnogo universytetu upravlinnia*, 1. S. 40-48 [in Ukrainian].
19. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 # 2469-VIII : stanom na 31 berez. 2023 r. [Law of Ukraine On the national security of Ukraine from June 21 2018 No. 2469-VIII: as of March 31]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (data zvernennia: 21.08.2023) [in Ukrainian].
20. Romaniuk, A. (2006). Novyi instytutsionalizm ta poniattia instytutu v politychnii nauksi [New institutionalism and the concept of an institution in political science]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia filosofski nauky*, 9. S. 190-199 [in Ukrainian].
21. Romaniuk, A. (2011). Osnovni etapy rozvytku politychnoi dumky u XX st. [The main stages of the development of political thought in the 20th century]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia filosofsko-politolohichni studii*, 1. S. 87-96 [in Ukrainian].
22. Ros, O.H. (2019). Poniattia ta sutnist normatyvno-pravovoho zabezpechennia instytutsiinoi spromozhnosti predstavnytskykh orhaniv mistsevoho samovriaduvannia [Concept and essence of regulatory and legal provision of institutional capacity of representative bodies of local self-government]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 18. S. 97-100 [in Ukrainian]. DOI: 10.32702/23066814.2019.18.97
23. Stoiko, O.M. (2009). Strukturni teorii instytutsiinykh zmin [Structural theories of institutional changes]. *Derzhava i pravo*, 46. S. 578-581.
24. Stoiko, O.M. (2016). *Transformatsiia politychnykh instytutiv u suchasnykh perekhidnykh suspilstvakh [Transformation of political institutions in modern transitional societies]*. Kyiv: In-t derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy; "Lohos". 416 s. [in Ukrainian].
25. Khaustova, V.Ye., & Omarov, Sh. A. O. (2018). Kontseptsiiia staloho rozvytku yak paradyhma rozvytku suspilstva [The concept of sustainable development as a paradigm of social development]. *Problemy ekonomiky*, 1. S. 265-273 [in Ukrainian].